Дозволь мені просто залишитися

Найважче ділити життя з кимось, коли не відбувається нічого надзвичайного

Laura Bellini

Дозволь мені просто залишитися

Найважче ділити життя з кимось, коли не відбувається нічого надзвичайного

Laura Bellini

ROMANS

ISBN: 9788384903834

ALL-IN Rafał Płonkowski

ЗМІСТ

INTRO 4
Розділ 1 - Умови, яких я не передбачила 12
Розділ 2 - Місце за столом 23
Розділ 3 - Те, чого не було в плані 36
Розділ 4 - Вечір без сценарію 47
Розділ 5 - Право на відмову 63
Розділ 6 - Перший поцілунок 75
Розділ 7 - Між тим, що належить нам, і тим, що бачать інші 88
Розділ 8 - Там, де ніхто не грає жодної ролі 99
Розділ 9 - Ціна спільного ризику 111
Розділ 10 - Без можливості втекти 122
Розділ 11 - Речі, про які потрібно попросити 136
Розділ 12 - Історія, яку я не мала права розповідати 146
Розділ 13 - Усе, чого неможливо показати 158
Розділ 14 - Те, чого ми боїмося назвати 169
Розділ 15 - Коли кохання стає частиною плану 179
Розділ 16 - Тиша, яку неможливо запланувати 192
Розділ 17 - Те, що залишається після тиші 203
Розділ 18 - Місце, цінність якого не потрібно доводити 214
Розділ 19 - Залишитися без обіцянки досконалості 226
Розділ 20 - Дозволь мені просто залишитися 237

INTRO

Першим, що я побачила, увійшовши до будинку культури, був аркуш паперу, приклеєний до дверей глядацької зали. Хтось написав на ньому товстим чорним маркером: «ПРОСИМО НЕ ПЕРЕСУВАТИ СТІЛЬЦІ. ПІДЛОГА НЕ ВИТРИМАЄ».

Я стояла перед цим оголошенням із текою під пахвою, телефоном біля вуха й планом, який ще годину тому здавався мені бездоганним.

— Звісно, ми встигнемо, — сказала я у слухавку. — Шість тижнів — цілком достатньо часу. Мені потрібні лише підтвердження фінансування та підписаний договір із підрядником.

На іншому кінці запала тиша. Я добре знала цей різновид мовчання. Зазвичай він означав, що хтось збирається повідомити щось неприємне й саме шукає спосіб зробити так, щоб відповідальність за це не лягла на нього.

— Надю, пам’ятай, що гроші виділені на захід, а не на капітальний ремонт, — нарешті озвалася Марта, моя координаторка з фонду.

— Я не планую капітального ремонту.

Я поглянула на тріщину, що тягнулася стіною від підвіконня аж до плінтуса, який відвалювався.

— Радше невелике оновлення.

— У тебе невелике оновлення завжди закінчується урочистою церемонією.

— Бо люди заслуговують на щось більше, ніж пластикові стільці й термос із чаєм.

— Іноді люди просто хочуть випити чаю.

Я всміхнулася, хоча вона не могла цього побачити.

— Тому чай буде. У порцелянових чашках.

Я завершила розмову, перш ніж вона встигла заперечити. Мені було тридцять сім років, я мала дванадцять років досвіду в організації культурних заходів і небезпечну схильність сприймати будь-яке обмеження як запрошення до переговорів. Завдяки цьому я вміла організувати концерт у неопалюваній стодолі, переконати відому акторку виступити без гонорару й перетворити занедбаний сквер на місце, про яке цілий тиждень говорила половина воєводства.

Натомість я зовсім не вміла спокійно приймати думку, що щось може бути достатньо добрим і без моєї участі.

Останнього я, звісно, не вписувала до свого професійного резюме.

Будинок культури стояв на околиці невеликого містечка на Підляшші, між продуктовою крамницею та дорогою, що вела до полів. Він мав дерев’яні сходи, дах, якому було вже кілька десятиліть, і запах, який неможливо було сплутати з жодним іншим: пил, старі дошки, олійна фарба й чай, який заварювали надто довго. Крізь високі вікна проникало жовтневе світло, освітлюючи порожню залу, яку за шість тижнів я збиралася наповнити мешканцями, музикою та розмовами.

Назву заходу я вже знала.

«Місце для нас».

У мене був макет афіші, попередня програма та список людей, яких я хотіла запросити. Бракувало лише однієї

найважливішої речі: зали, придатної для безпечного використання.

Я посунула черевиком шматок лінолеуму, що відклеївся, і дістала телефон, щоб зробити фотографію. У кадр потрапили підлога, смуга світла й чиїсь робочі черевики.

— Краще цього не фотографувати, — почула я.

Я підвела голову.

Чоловік, який стояв на іншому боці зали, тримав у руці невеликий металевий кутник. На ньому був темний светр із засуканими рукавами та штани, забруднені деревним пилом. У його волоссі я помітила перші пасма сивини, а на обличчі — той особливий спокій, який у людей, що працюють власними руками, іноді переконує більше, ніж найдорожчий костюм.

Він не був схожий на людину, яка чекала на мої вказівки.

— Чому? — запитала я.

— Бо якщо ви хочете показати, що потрібно відремонтувати, із цього місця нічого не буде видно.

Він присів навпочіпки біля однієї з дощок і натиснув на неї великим пальцем. Деревина піддалася із сухим тріском.

— Ось тут проблема. Не там, де відклеїлося покриття.

Я підійшла ближче.

— Ви підрядник?

— Пшемислав Домб.

Він підвівся й простягнув руку. Його рукостискання було впевненим, але він не намагався довести ним свою силу.

— Надя Рись. Я відповідаю за проєкт.

— Знаю.

— Звідки?

Він кивнув у бік документів, розкладених на підвіконні.

— Ваше прізвище на кожному аркуші.

Я коротко засміялася.

— Люблю тримати все під контролем.

— Помітив.

Це не прозвучало як комплімент. Що цікаво, як докір також не прозвучало.

Пшемислав повернувся до огляду підлоги, а я спостерігала за ним трохи довше, ніж вимагала звичайна ввічливість. Йому могло бути років сорок із чимось. Він рухався без поспіху, наче йому не потрібно було нікому нічого доводити. У цьому було щось дратівливе, особливо для жінки, яка від самого ранку відповіла на сімнадцять телефонних дзвінків і вже тричі встигла змінити графік.

— Мені потрібен кошторис до завтра, — заявила я.

— До завтра я можу сказати вам, що потребує негайного ремонту.

— А решта?

— Коли перевірю конструкцію.

— У нас шість тижнів.

— Підлога про це не знає.

Якусь мить ми мовчки дивилися одне на одного.

— Ви завжди такий оптимістичний?

Кутик його рота ледь здригнувся.

— Коли йдеться про деревину? Завжди.

Я хотіла відповісти чимось не менш уїдливим, але тоді помітила старий стіл біля стіни. Його стільниця була подряпана, а одну ніжку підпирала цеглина. На поверхні лежав дерев'яний брусочок, відполірований сотнями дотиків.

— Що це?

Пшемислав подивився туди, куди я вказувала.

— Фішка для гри. Колись літні чоловіки збиралися тут щочетверга. Потім почали приходити й інші. Хтось приносив пиріг, хтось — карти. Кажуть, іноді вони засиджувалися до пізнього вечора.

— А потім перестали?

— У залі почав протікати дах. Пізніше з'явилися інші проблеми.

Він узяв дерев'яну фішку до рук і поклав її точно на те саме місце.

— Було б шкода зробити тут щось гарне, якщо потім людям знову ніде буде посидіти.

Ці слова зупинили мене сильніше, ніж усі його попередні зауваження щодо підлоги.

Я поглянула на свої документи. У них було все: сценарій відкриття, пропозиції виступів, домовленості про інформаційну підтримку, план просування. Однак у мене не було відповіді на запитання, хто прийде сюди

звичайного четверга, коли згаснуть вогні, а фотографи роз'їдуться по домівках.

— Захід має привабити людей, — сказала я.

— Вірю. Тільки потім потрібно зробити так, щоб вони захотіли залишитися.

Я не відповіла відразу.

З коридору долинув звук дверей, що зачинилися. За вікном вітер ворухнув гілки старої липи. Пшемислав нахилився, щоб зібрати інструменти, а я раптом відчула дивне бажання, щоб він не завершував нашої розмови.

— У вас є якісь ідеї? — запитала я.

Він випростався.

— Щодо зали?

— Щодо того, як зробити, щоб люди хотіли сюди повертатися.

Якусь мить він уважно дивився на мене, наче перевіряв, чи я запитую серйозно.

— Спочатку потрібно запитати їх самих, чого вони потребують.

— У мене підготовлена анкета.

— А ви вже з кимось розмовляли?

Я міцніше стиснула пальцями теку.

— Я тут лише дві години.

— Це добрий початок.

Він сказав це м'яко. Без зверхності, без тріумфу. І саме тому я несподівано відчула себе такою відкритою й беззахисною.

Зазвичай я знала, як справити гарне перше враження. Знала, коли підвищити голос, коли всміхнутися і як переконати співрозмовника, що ідея, якої він ще хвилину тому побоювався, — саме те, що йому потрібно. Поруч із Пшемиславом жоден із цих звичних прийомів не здавався особливо корисним.

Мій телефон завібрував. На екрані з'явилося повідомлення від Марти: «Не забудь про рекламні матеріали. Спонсор хоче побачити людей за роботою».

Я машинально підняла телефон.

— Можна вас сфотографувати? Для документації проєкту.

Пшемислав подивився спочатку на телефон, потім на мене.

— Не сьогодні.

Я опустила руку.

— Гаразд.

Він кивнув, ніби така відповідь була чимось цілком природним, і повернувся до вимірювання дощок.

А мене здивувало, наскільки сильно я захотіла дізнатися, що стояло за його відмовою. Не тому, що мені була потрібна фотографія. Я хотіла зрозуміти людину, яка без жодних зусиль сказала «ні» жінці, звиклій знаходити вихід із будь-якої ситуації.

Коли за кілька хвилин я виходила на дерев'яні сходи, то побачила, що Пшемислав стоїть у дверях із моєю текою.

— Ви залишили свій план.

Він подав мені документи, але не відійшов одразу. Ми стояли так близько, що я відчувала легкий запах свіжої деревини від його светра.

— Дякую.

— Пані Надю?

— Так?

— Будь ласка, приходьте завтра без фотоапарата.

Я підняла брови.

— А з чим?

Він подивився в бік порожньої зали.

— Із часом.

Він зачинив двері, перш ніж я встигла відповісти.

Я залишилася стояти на сходах, відчуваючи холодне повітря на обличчі й притискаючи теку до грудей. У моєму календарі зустрічі були розписані з точністю до п'ятнадцяти хвилин. Я не пам'ятала, коли востаннє хтось просив у мене часу, не обіцяючи натомість жодного результату.

Я поглянула на зачинені двері.

Чи змогла б я повернутися сюди завтра не для того, щоб щось організувати, а для того, щоб по-справжньому залишитися поруч із кимось?

Розділ 1 - Умови, яких я не передбачила

Наступного ранку я приїхала до будинку культури за п’ятнадцять хвилин до домовленого часу, з паперовим стаканчиком кави, ноутбуком і твердим наміром цього разу нікому не дозволити вивести мене з рівноваги.

Фотоапарат я залишила в машині.

Це не був якийсь особливо героїчний вчинок, але він коштував мені більше зусиль, ніж я хотіла визнавати. У моїй професії документування реальності стало майже рефлексом. Коли я бачила гарне світло, думала про фотографію. Коли хтось говорив щось зворушливе, запам’ятовувала фразу, яку можна було використати в рекламних матеріалах. Навіть випадкові зустрічі я вміла перетворювати на історії, які згодом допомагали отримувати фінансування для наступних проєктів.

Однак цього ранку я вирішила спочатку слухати.

Пшемислав стояв біля відчиненого вікна зали, схилившись над ескізом, намальованим олівцем на шматку картону. На ньому була світло-сіра сорочка із засуканими рукавами. Почувши мої кроки, він підвів голову й подивився на мої руки.

— Без фотоапарата, — зауважив він.

— Зате з кавою та аргументами.

— Аргументи можуть знадобитися. А каву прошу поставити подалі від деревини.

Я переставила стаканчик на підвіконня.

— І вам доброго ранку.

Він усміхнувся, цього разу цілком виразно.

— Доброго ранку, пані Надю.

Не знаю, чому те, як він вимовив моє ім'я, прозвучало так, ніби він справді радів моєму приходу. Можливо, тому, що він не намагався бути надмірно ввічливим. Дивився на мене спокійно й уважно, а потім повертався до роботи, наче вважав, що мені зовсім не обов'язково постійно перебувати в центрі його уваги.

Це було водночас приємно й нестерпно.

Я розклала документи на столі, хитка ніжка якого все ще спиралася на цеглину.

— Я підготувала графік. Перший тиждень: роботи із забезпечення безпеки. Другий і третій: ремонт. Четвертий: фарбування та облаштування. П'ятий: репетиції, розстановка меблів, реклама. Шостий: відкриття.

Пшемислав підійшов і поглянув на роздруківку.

— А коли ми дізнаємося, що саме потрібно ремонтувати?

— Протягом першого тижня.

— Тобто ваш графік передбачає, що ми знайдемо рівно стільки проблем, скільки встигнемо вирішити?

— Він передбачає ефективну роботу.

— Деревина не працює за графіками.

— Люди також, але я якось організовую заходи.

Він подивився на мене з виразом, який міг означати розвагу.

— Мабуть, це цікаво.

— Що саме?

— Намагатися організувати всіх людей.

Я стримала усмішку.

— Не всіх. Лише тих, хто не читає моїх повідомлень.

Пшемислав схилився над планом зали й позначив червоним олівцем три місця. Пояснив, що підлогу потрібно перевірити біля зовнішньої стіни, куди протягом багатьох років проникала волога. Старі дошки можна буде частково зберегти, але він не збирався цього обіцяти, доки не зніме частину покриття. Одне з вікон погано зачинялося, а під сценою необхідно було перевірити лаги.

Я слухала, одночасно намагаючись перевести його слова в гроші та дні.

— Скільки це триватиме?

— Залежить від того, що знайдемо.

— Хоч приблизний термін.

— Приблизний термін буде чесним лише після огляду.

— Ви знаєте, що такі слова доводять організаторів культурних заходів до відчаю?

— Я краще матиму організаторку у відчаї, ніж гостя, який провалиться ногою крізь підлогу.

Із цим я сперечатися не могла.

Я показала йому візуалізацію, підготовлену дизайнеркою. Світлі стіни, ряди стільців, невелика сцена, гірлянди м’якого світла й великий напис «Місце для нас», розміщений над входом.

Пшемислав уважно розглянув зображення, але зупинив палець на іншій деталі.

— Де стоятимуть столи?

— Які столи?

— Для спільних зустрічей. Карт, шиття, розмов, усього, що людям тут знадобиться.

— Ми зможемо приносити їх за потреби.

— А де їх зберігати?

Я відкрила рота й знову закрила.

Цього я не передбачила.

Пшемислав дістав із кишені рулетку, розгорнув її та вказав на нішу біля бічної стіни.

— Можна зробити складні стільниці. Лави теж. Зала не повинна весь час виглядати як глядацький зал.

— Але на відкритті нам потрібно розмістити сто людей.

— А протягом решти трьохсот днів?

Я вперлася руками в боки.

— Я не збираюся залишати тут порожню залу після завершення проєкту.

— Тоді дозвольте мені спроєктувати її так, щоб вона була потрібна людям і після цього.

Я замовкла.

Не тому, що мені бракувало відповіді. У мене було кілька, і всі розумні, підкріплені досвідом. Але раптом я побачила різницю між нашими способами мислення. Я уявляла залу, наповнену людьми в один ідеально спланований момент. Він бачив її звичайного вівторка, коли прийдуть троє людей і захочуть сісти за один стіл.

— Що ви пропонуєте? — запитала я.

— Дві умови.

— Слухаю.

— По-перше, жодні роботи не прискорюватимуться коштом безпеки. По-друге, я не робитиму декорацій, які заважатимуть користуватися залою в майбутньому.

Я підняла брови.

— А якщо спонсор захоче декорацій?

— Нехай спонсор зніме їх після заходу.

Я засміялася, перш ніж устигла опанувати себе.

Пшемислав якусь мить дивився на мене, а потім теж усміхнувся. Це була не широка, демонстративна усмішка, а коротка мить розслаблення, яка цілковито змінила його обличчя.

— Ви справді не любите компромісів, — сказала я.

— Люблю хороші компроміси.

— А хто вирішує, які з них хороші?

— Можемо вирішувати обоє.

Остання фраза прозвучала інакше, ніж наш попередній обмін зауваженнями. Це була пропозиція, а не виклик.

Перш ніж я встигла відповісти, до зали увійшла жінка в темно-синьому светрі, несучи торбу з хлібом і великий термос. Вона представилася як Гелена Висоцька, керівниця будинку культури. Привіталася з Пшемиславом із помітною сердечністю, а мені так енергійно потиснула руку, що я мало не впустила ручку.

— Добре, що ви нарешті зустрілися, — сказала вона. — Бо я вже не маю сил пояснювати кожному окремо, що йдеться не лише про гарне відкриття.

Я подивилася на неї.

— Невже всі тут вважають, що я хочу організувати тільки красиву церемонію відкриття?

Гелена на мить замислилася.

— Ні. Але у вашій презентації дуже багато фотографій.

Пшемислав відвернувся до вікна.

Я була майже впевнена, що він усміхається.

Ми сіли біля термоса, і Гелена розповіла нам про мешканців, які до закриття зали регулярно тут зустрічалися. Про пані Зофію, яка навчала дітей в'язати гачком. Про двох учителів на пенсії, котрі проводили шахові вечори. Про групу жінок, які хотіли організовувати спільні читання, але не мали місця, де можна було б розставити стільці.

Я робила нотатки. Спочатку за професійною звичкою, а потім із дедалі більшої цікавості.

— Коли востаннє тут відбувалася така зустріч? — запитала я.

— Майже два роки тому, — відповіла Гелена. — Спочатку ми закрили частину зали, потім усю. Люди якийсь час запитували, коли все повернеться до нормального життя. А потім перестали запитувати.

Пшемислав поглянув на дерев'яну фішку, що лежала на столі.

— Саме тому я не хочу робити це абияк, — сказав він.

Гелена кивнула, а мені на якусь мить стало ніяково. Не тому, що хтось мене звинувачував. Просто вперше я відчула вагу цього місця інакше, ніж крізь призму бюджету.

Після сніданку ми розпочали огляд. Пшемислав показав, де я можу безпечно стояти, поки він підважуватиме частину старого покриття. Він зняв кілька дощок, відкривши темнішу деревину під ними. Запах

вологи змішався з пилом, а я присіла навпочіпки поруч із ним, щоб краще роздивитися конструкцію.

— Тут потрібно замінити лагу, — пояснив він. — Але решта, можливо, ще придатна.

— Тобто все не так погано?

— Я цього не казав.

— Ви вмієте позбавити людину надії одним реченням.

— Зате я не продаю фальшивої.

Я подивилася на нього зблизька. Біля лівої брови в нього був невеликий шрам, а світлі очі не уникали мого погляду. На зап'ясті виднівся слід від старого опіку. Він помітив мою цікавість, але нічого не сказав.

— Я можу допомогти? — запитала я.

— Можете потримати ліхтарик.

— Я вивчала менеджмент культури, а тепер отримала підвищення до посади асистентки ліхтарика.

— Це відповідальна посада. Прошу не світити мені в очі.

Ми працювали мовчки хвилин п'ятнадцять. У цьому було щось несподівано приємне. Мені не потрібно було підтримувати розмову чи доводити власну компетентність. Достатньо було виконувати прості вказівки, спостерігати й запитувати тоді, коли чогось не розуміла.

Коли ми нарешті підвелися, Пшемислав обтрусив руки й подав мені чисту ганчірку.

— У вас пил на щоці.

Я машинально потерла обличчя.

— Тепер з іншого боку, — зауважив він.

Я зітхнула.

— Тільки не смійтеся.

— Я ще не сміюся.

Він простягнув руку, але зупинив її на півдорозі.

— Можна?

Я секунду дивилася на його долоню.

— Так.

Він обережно стер смужку пилу з моєї щоки краєм ганчірки. Рух був коротким і цілком практичним. Попри це я відчула тепло його руки й помітила, як швидко він відступив, залишивши між нами ввічливу відстань.

Він не намагався продовжити цю мить.

А я подумала, що могла б.

Телефон задзвонив раніше, ніж я встигла сказати щось розумне.

Марта.

Я відповіла, відійшовши на кілька кроків.

— У мене гарна новина, — повідомила вона. — Спонсор погодив попередню суму. Але хоче рекламні матеріали про перебіг робіт. Бажано з підрядником. Ми могли б зробити історію людини, яка повертає життя старому місцю.

Я подивилася на Пшемислава. Він саме прикладав рулетку до дверної коробки, повністю зосереджений на своїй роботі.

— Мені потрібно це з ним узгодити, — відповіла я.

— Звісно. Тільки постарайся, щоб він погодився. Це чудова тема.

Завершивши розмову, я якусь мить стояла нерухомо. Я знала, як легко могла б переконати когось, що кілька фотографій не становлять жодної проблеми. Але також знала, що Пшемислав уже одного разу відмовився.

Я повернулася до столу.

— Ми отримали фінансування на перший етап, — сказала я. — За умови надання детального кошторису.

— Це хороша новина.

— Є ще питання реклами. Спонсор хотів би показати людину, відповідальну за ремонт.

Пшемислав повільно згорнув рулетку.

— Ні.

— Я не збиралася вас переконувати. Лише хотіла пояснити ситуацію.

— У такому разі ви пояснили її дуже чітко.

Я уважно придивилася до нього.

— Ви не хочете фотографуватися чи не хочете бути частиною проєкту?

— Це дві різні речі.

— Знаю. Саме тому й запитую.

Він відклав рулетку.

— Я хочу відремонтувати залу. Не хочу ставати героєм історії про те, як ми її ремонтуємо.

— Іноді такі історії допомагають залучати гроші.

— Розумію. Але моє обличчя не обов'язково має бути частиною однієї з них.

Я відповіла не відразу.

Він залишався спокійним, і все ж я помітила зміну в його голосі. Йшлося не про звичайну нелюбов до фотографування. Він говорив так, наче колись уже мусив пояснювати щось подібне й не мав наміру повторювати цю розмову.

— Я поважатиму ваше рішення, — сказала я.

Пшемислав якусь мить дивився на мене.

— Дякую.

Мене здивувало, що таке просте слово принесло мені стільки задоволення.

По обіді я представила Гелені нову концепцію облаштування зали. Менше постійних рядів стільців, більше пересувних елементів, місце для складних столів і невеликий простір, яким можна було користуватися незалежно від сцени. Керівниця слухала з дедалі більшим зацікавленням.

— Це справді могло б працювати, — сказала вона.

Пшемислав стояв біля дверей.

— За умови, що знайдемо гроші на належні матеріали.

— Знайдемо, — відповіла я.

Він подивився на мене.

— Цього разу я вірю, що ви спробуєте.

Я не знала, був це комплімент чи попередження.

Коли я збирала документи, він підійшов ближче.

— Завтра прийду раніше. Хочу перевірити решту лаг.

— Я буду о восьмій.

— Вам не обов’язково.

— Знаю.

Якусь мить він дивився на мене так, наче саме ця відповідь була найцікавішим із того, що він почув за весь день.

— Тоді до завтра, Надю.

Уперше він обійшовся без офіційного «пані».

Я помітила це миттєво.

І так само миттєво зрозуміла, що чекаю наступного дня не лише тому, що ремонт нарешті починав набувати розумних обрисів.

Розділ 2 - Місце за столом

Третього дня я приїхала до будинку культури з двома рішеннями, яких не збиралася змінювати. Перше стосувалося проєкту: зала мала служити мешканцям і після урочистого відкриття. Друге було більш особистим і значно менш розсудливим: я хотіла познайомитися з Пшемиславом Домбом поза робочим часом.

Я ще не знала, що робитиму з другим рішенням.

Перше збиралася втілити негайно.

Гелена підготувала для нас невелике приміщення в підсобній частині будівлі, де ми могли розкласти документи, не ризикуючи засипати їх пилом. На столі стояв старий електричний чайник, три різні чашки й тарілка з пісочним печивом. Крізь вікно було видно сад, у якому мокре листя вкривало вузьку стежку.

Пшемислав приніс кошторис.

Він був точним, упорядкованим і залишав небагато простору для оптимізму.

— Стільки? — запитала я, вдивляючись у підсумкову суму.

— Це вартість матеріалів і роботи. Без прикрас.

— Саме прикраси були найдешевшими.

— Зазвичай так і є. Поки не доводиться ремонтувати те, що вони приховують.

Я зітхнула, але замість того, щоб розпочинати чергову дискусію, відкрила бюджетну таблицю.

Протягом наступної години ми аналізували кожну позицію. Відмовилися від частини обладнання, яке могло

зачекати. Домовилися, що дерев'яні лави зробимо з матеріалів, отриманих під час ремонту, якщо їхній стан це дозволить. Пшемислав запропонував простіший спосіб облаштування ніші, а я знайшла кошти на додатковий захист вікон.

Ми працювали напрочуд добре, коли перестали сприймати кожне речення як запрошення до двобою.

— Тепер нам потрібно визначити правила, — сказала я, підсуваючи до нього чистий аркуш паперу.

— Я думав, ми саме цим і займаємося.

— Ми визначаємо витрати. Правила — це інше.

Він зручніше вмостився на стільці.

— Слухаю.

— Усі зміни, що впливають на бюджет, узгоджуємо заздалегідь. Я відповідаю за фінансування та організацію, ви — за технологію й безпеку. Жодних рішень за спиною одне одного.

— Згоден. І жодних термінів, обіцяних спонсорам без консультації зі мною.

— Я можу пообіцяти дату заходу.

— Можете. Але не можете обіцяти, що підлога буде готова раніше, ніж це дозволяє технологія.

Я записала його зауваження.

— Щось іще?

Пшемислав завагався.

— Я хотів би, щоб ми розмовляли з мешканцями не лише тоді, коли вони потрібні нам для програми.

Я підвела очі.

— Тобто?

— Якщо ми збираємося створити місце для людей, не можна запитувати їх лише про те, яким вони хочуть бачити його в день відкриття. Потрібно дізнатися, що вони робитимуть тут потім.

— Саме тому я змінила проєкт.

— Знаю. І ціную це.

Він сказав це спокійно, без найменшого натяку на іронію. Я відчула несподіване задоволення, більше, ніж від багатьох професійних похвал.

— Тоді пропоную провести зустріч із мешканцями для обговорення їхніх потреб, — сказала я.

Пшемислав підняв брову.

— З плакатами?

— З чаєм.

— Без мікрофона?

— Без мікрофона.

— Починаємо розуміти одне одного.

Я всміхнулася.

— Прошу не звикати надто швидко.

Перш ніж він устиг відповісти, до кімнати зайшла Гелена. Вона повідомила, що кілька мешканців могли б прийти наступного вечора. Я запропонувала відкриту зустріч за столом, без офіційної програми. Пшемислав погодився залишитися за умови, що розмова не перетвориться на презентацію готових ідей.

— А ви говоритимете? — запитала я.

— Якщо хтось запитає про деревину.